

Information om jätteloka

Hur känner man igen jättelokan?

Jätteloka (*Heracleum mantegazzianum*) påminner svagt om hundkäx, men blir betydligt större. Den kan bli mellan 2-4 meter hög, med en stjälk på uppemot 10 centimeter i diameter. Bladen kan bli upp till en meter breda. Blommorna är vita och kan bli upp till en 0,5 meter i diameter. Roten, en pålrot som är ganska grov och något förgrenad, kan bli mellan 30-50 centimeter lång. Tillväxtanlagen sitter strax under markytan. Jättelokan har genom sin storlek ett särpräglat utseende och är svår att förväxla med andra arter. Mindre exemplar av växten kan dock förväxlas med våra inhemska hundloke-växter: strätta, kvanne eller vanlig björnloka. Innan bekämpning måste man därför försäkra sig om att det är just jätteloka man bekämpar.

Jättelokans växtsätt och spridning

Jättelokan växer framförallt i fuktiga miljöer och påträffas ofta vid bäckar, i kärr och på stränder. Men den kan även växa på torrare ställen såsom i vägkanter, på industritomter, i banvallar och avstjälningsplatser. Efter att växten har växt och lagrat näring i ett eller flera år blommar den under en säsong (juli-augusti), sätter frön och dör därefter.

En enda planta kan producera upp till 50 000 frön. Fröna kan ligga i jorden och vänta på att gro i upp till 7 år. Detta innebär att man inte kan lita på att jättelokan är borta bara då man har tagit död på existerande plantor. Man får räkna med att hålla utkik efter eventuella fröplantor i upp till 10 år. Fröna är platta, lätta och hinnaktiga och blåser lätt omkring. Fröna flyter även bra och kan därför spridas långt och effektivt med hjälp av vatten.

Varför bör jättelokan bekämpas?

Jättelokan är en ört som inte tillhör vår inhemska flora utan infördes till Sverige på 1800-talet som prydnadsväxt. Den har en förmåga att växa till och sprida sig ytterst snabbt.

Växten är mycket konkurrenskraftig och klarar de mest skilda jordmåner och klimatlägen. Den tenderar att på god mark bilda "jättelokalandskap" där allt utom större vedartade växter trängs bort med negativa konsekvenser för den inhemska floran och faunan.

Jättelokans växtsaft påverkar hudens känslighet för solljus. Detta innebär att om man får växtsaft på sig och sedan vistas i solen kan brännblåsor och återkommande eksem uppstå. Olika personer är olika känsliga, men för en del kan det i värsta fall innebära livslånga men. Speciellt utsatta är barn. På grund av dessa orsaker rekommenderar Naturvårdsverket att arten utrotas i Sverige. Utrotning kan utföras genom mekanisk eller kemisk bekämpning.

Att använda mekanisk bekämpning

På platser där det är möjligt bör i första hand någon form av mekanisk bekämpningsmetod

väljas. Mekanisk bekämpning går i de flesta fall ut på att man svälter ut växten. Genom att ta bort de ovanjordiska delarna, tvingas rötterna använda lagrad näring till att växa upp igen.

Mekanisk bekämpning- olika former

Slåtter: Sker bäst med lie och helst när plantorna är cirka en halvmeter höga. Roterande klinga är mindre lämpligt, eftersom man då riskerar att få växtsaft på sig. Bestånden måste slås minst tre gånger per år, eftersom plantorna sätter nödsrott.

Långvarigt bete: Främst får och kor betar gärna jätteloka. Betesdjuren bör släppas tidigt på säsongen när plantorna är späda eller när man redan tagit bort kraftigare plantor. Äldre exemplar av växten blir träiga och ihåliga och faller inte djuren i smaken. Med ett kontinuerligt betestryck, kombinerat med nedhuggning eller slåtter, kan man på lång sikt utrota bestånden.

Toppkaping: Ska utföras relativt sent på sommaren då växten blommar men innan den hunnit sätta frö. Blomställningarna kapas högt upp på stammen med en grov kniv monterad på ett långt skaft.

Rotkaping: Innebär att man kapar av pålroten strax under tillväxtpunkten med en hacka eller spade. Detta eller uppgrävning av plantan innebär att den dör. Den avkapade eller uppgrävda plantan dras upp och får sedan ligga och torka så att den förstörs. Av arbetsmiljöskäl är rotkaping och uppgrävning bäst att utföra på våren då plantorna är små.

Övertäckning: Ett 25-30 centimeter tjockt lager lerhaltig jord fungerar som bekämpning.

Plöjning, kultivering eller jordfräsning: Kan vara lämpligt om marken är ointressant ur natursynpunkt. Observera att även med dessa metoder måste man följa upp bekämpningen två till tre gånger per säsong.

Att välja kemisk bekämpning

Kemisk bekämpning bör så långt som möjligt undvikas. Många bestånd av jätteloka växer dock i

besvärlig terräng, t.ex. på branta sluttningar ner mot vattendrag, i stengårdsgårdar, trädriddåer eller skog.

I sådana fall kan det vara svårt att bekämpa växten med mekaniska metoder och kemisk bekämpning kan framstå som det enda skäligena alternativet. Innan man utför kemisk bekämpning är det viktigt att känna till vilka regler som gäller. Exempelvis får endast sådana preparat som är godkända för det speciella syftet användas.

För vissa preparat krävs också särskild kunskapsbehörighet för spridning. Inom vissa områden är det förbjudet att sprida kemiska bekämpningsmedel. Det kan också finnas krav på att en anmälan eller en ansökan om tillstånd måste lämnas in till Miljönämnden innan spridning. Kontakta Miljöförvaltningen om det råder osäkerhet om vilka regler som gäller.

Kemisk bekämpning- olika former

För kemisk bekämpning av jätteloka används stämpling eller avstrykning. Sprutning bör inte göras eftersom all växtlighet på platsen då dör. När sedan fröbanken i marken gror, är det sannolikt att jättelokan får ett försprång och därmed totalt sett gynnas.

Stämpling: Utförs genom att man med en skaftförsedd svamp pressar på en liten mängd bekämpningsmedel på plantan.

Avstrykning: Innebär att man med en särskild konstruktion penslar på en ytterst liten mängd preparat på växten.

Båda metoderna innebär en individuell bekämpning av varje exemplar av växten. En fördel är dessutom att det går åt betydligt mindre mängder preparat samt att preparatet endast hamnar där det är avsett att det ska göra verkan.

Även när det gäller kemisk bekämpning är det en fördel om den utförs på våren. Det är lättare att behandla varje enskild planta om inte jättelokorna har hunnit växa sig så höga. Senare på säsongen kan det vara lämpligt att kombinera slätter och kemisk bekämpning. Först hugger man ner plantan och sedan påför man en liten mängd bekämpningsmedel på den kvarvarande stjälken, för att slutligen ta kål på växten.

Viktigt vid kemisk bekämpning

- Skydda hud och ögon från kontakt med växten och stänk av växtsaft.
- Välj om möjligt en mulen dag.
- Behandla nerkletade redskap och kläder med försiktighet. Även intorkad växtsaft kan vara farlig.
- Bekämpa växten innan den hinner sätta frön.
- Avhuggna växtdelar hanteras med försiktighet.
- Allt växtmaterial som innehåller mogna frön bör oskadliggöras på platsen.
- Följ upp bekämpningen. Räkna med tre bekämpningstillfällen per säsong under tio års tid. Ha tålmod, det tar tid innan effekterna märks och det gäller att vara ihärdigare än jättelokan.
- Barn ska hållas borta från jättelokor.

Regelverk för jättelokan

Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1998:31) om bekämpning av jättelokan (*Heracleum mantegazzianum*) upphävdes från och med 1 januari 2017. Detta innebär att Jordbruksverket inte längre har någon delegering av beslutsrätt till länsstyrelsen kopplat till jättelokan. Istället kan Jordbruksverket, om det föreligger särskilda skäl, fatta sådana tvingande beslut i enskilda fall. För spridning av kemiska bekämpningsmedel har Naturvårdsverket utfärdat särskilda föreskrifter (1997:2)

Avdelningen för strategiskt miljöarbete
Kommunekolog Andrea Nowag 0411-57 73 53